

BÜLENT ECEVİT: DP İKTİDARINA MUHALİF AYDIN / SİYASETÇİ SİLÜETİ

SILHOUETTE OF AN INTELLECTUAL / POLITICIAN
DISSI-DENT TO THE POWE OF THE DEMOCRATIC
PARTY:

BULENT ECEVİT

Yaşar ÖZKANDAŞ •

Makale Bilgisi

Başvuru: 17.12.2021

Kabul: 26.07.2022

Article Info

Received, Dec,17,2021

Accepted: Jun,26,2022

Öz

Mustafa Bülent Ecevit, Türk siyasal hayatını şekillendiren en önemli aktörlerden biri olmuştur. 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'deki siyasal yaşam üzerine düşünmeye başlamıştır. Çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan köşe yazılarında Demokrat Parti (DP) iktidarına karşı oldukça sert bir muhalefet sergilemiştir. Bir müddet sonra da Cumhuriyet Halk Partisi'nden (CHP) aktif siyasete katılmıştır. Bu çalışma Ecevit'in değerlendirmelerinden hareketle 1950'li yıllardaki siyasal tavrını ve görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Yapılan çözümleme sonucunda Ecevit'in, DP iktidarıyla birlikte başlayan dönemi Türk demokrasinin gelişimi üzerinde olumsuz etkiler bırakan bir dönem olarak tasvir ettiği gözlemlenmiştir. Kuvvetler ayrılığına dayalı ve anayasal kurumlar vasıtasıyla denetlenebilen bir parlamenter sistemi DP'ye alternatif bir siyaset anlayışı olarak öne sürdüğü görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Anayasa, Bülent Ecevit, Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrasi, Demokrat Parti, Parlamenter Sistem.

Abstract

Mustafa Bulent Ecevit has been one of the most important actors shaping Turkish political life. Since the 1950s, he began to think about political life in Turkey. In his columns published in various newspapers and magazines, he demonstrated very

• Dr.Öğr.Üyesi, Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, vozkandas@gmail.com, (ORCID: 0000-0003-2705-7026).

strong opposition to the power of the Democratic Party (DP). After a while, he participated in active politics as a member of the Republican People's Party (CHP). Based on Ecevit's assessments, this study aimed to reveal his political attitude and views in the 1950s. As a result of the analyses, it was observed that Ecevit portrayed the period that began with the DP government as a period that had a negative impact on the development of Turkish democracy. It was seen that he proposed a parliamentary system based on the separation of powers and supervised by constitutional institutions as an alternative political understanding to the DP.

Keywords: Constitution, Bülent Ecevit, Republican People's Party, Democracy, Democratic Party, Parliamentary System.

Giriş

Türk entelektüel hayatında ve siyasetinde önemli bir yer edinmiş olan Mustafa Bülent Ecevit, 28 Mayıs 1925 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Prof. Dr. Mehmet Fahri ile Ressam Fatma Nazlı çiftinin tek çocuğudur. İlk ve orta öğrenimini Ankara'da tamamladıktan sonra Robert Kolej'e devam etmiştir.¹ Öğrenimi süresince edebiyat, tercüme ve tarih derslerine ayrı bir ilgi göstermiştir. Kolejin tarih öğretmeni Cami Baykurt'un derslerini büyük bir dikkatle izlemiştir. İngilizcesinin giderek gelişmesinden hareketle İngiliz edebiyatının önemli metinlerini Türkçe'ye çevirmeye başlamıştır.² Robert Kolej'den 1944 yılında mezun olan Bülent Ecevit, kısa bir müddet Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne devam ettikten sonra, buradaki öğrenimini yarıda bırakarak Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin İngiliz Filolojisi bölümüne kayıt yaptırmıştır. Buraya devam ederken başbakanlığa bağlı Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde çevirmen olarak çalışmaya başlamıştır. 1946 yılında okul arkadaşı Raşan Aral ile evlenmiştir.³

Bülent Ecevit, Soğuk Savaş'ın yeni başladığı, Türkiye'nin bu savaşın cephe hattına yerleştiği ve çok partili siyasi hayata geçiş sancılarının yaşandığı bir dönem de Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün Londra Ataşeliğine atanmıştır.⁴ Ecevit, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) 14 Mayıs 1950 genel seçiminde iktidarı kaybetmesine oldukça üzülmüştür. Türk siyasetine birtakım katkılarda bulunabilmek için Türkiye'ye dönmüştür. Londra dönüşü Nihat

¹ Orhan Koloğlu, *Kim Bu Ecevit*, Boyut Kitapları, İstanbul, 2001, s. 61, 62.

² Kayhan Sağlamer, *Ecevit Olayı Bir Başbakanın Doğuşu*, Belge Yayınları, Ankara, 1974, s.13, 27-36.

³ Mustafa Çolak, *Bülent Ecevit Karaoğlan*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020, s. 64, 66.

⁴ Frank Tachau, "Bülent Ecevit", *Türkiye'de Liderler ve Demokrasi*, Ed: Metin Heper, Sabri Sayarı, Çev: Zuhâl Bilgin, Kitapyayinevi, İstanbul, 2008, s.122.

Erim'in vasıtasıyla CHP'nin yayın organı olan Ulus gazetesinde çalışmaya başlamıştır.⁵

Ecevit, Türkiye'nin değişen toplumsal koşullarının gerektirdiği yeni siyasetleri üretmekte en belirleyici siyasi profillerden birisi olmuştur. Ulus gazetesinde başladığı gazetecilik hayatıyla birlikte Türk siyasetinin gelişimi üzerine düşünmeye başlamıştır. Aktif siyasi hayatı da yine aynı gazetelerde Demokrat Parti (DP) tahakkümüne karşı mücadeleyle, daha başka bir ifadeyle demokrasi mücadelesiyle başlamıştır.⁶ Bu noktadan hareketle Bülent Ecevit'in DP iktidarına yönelik bakış açısı bu çalışmanın temel sorunsalı olmuştur. DP iktidarına karşı ortaya koyduğu yaklaşımı ve eleştirel tavrı metin boyunca incelenmeye çalışılmıştır.

1950'li Yılların İlk Yarısında Türk Siyaseti ve Bülent Ecevit

DP 14 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleşen genel seçimde CHP'den siyasal iktidarı almıştır. Askeri müdahale söylentilerine rağmen iktidar demokratik bir ortamda el değiştirmiştir. Meclis, Celal Bayar'ı Cumhurbaşkanı seçmiş, Bayar da Adnan Menderes'i hükümeti kurmakla görevlendirmiştir. Refik Koralan ise Meclis Başkanlığı görevini üstlenirken yeni hükümet 22 Mayıs 1950 tarihinde açıklanmıştır.⁷

Çok partili hayata geçiş sürecinde DP'nin kurucuları kendilerini Atatürk Devrimi'nin tavizsiz bir izleyicisi olarak görmelerine mukabil iktidara geldikten sonra ilk icraatları bu yönde bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Başbakan Adnan Menderes, kabinesinin programını 29 Mayıs 1950 tarihinde Meclis'te okurken oldukça dikkat çeken bir cümle kullanarak "*millete mal olmuş inkılaplarımızı mahfuz tutacağız*" demiştir.⁸ Bu yaklaşım çerçevesinde olsa gerek DP iktidarının ilk icraatlarından biri ezanın Arapça okunmasına yönelik yasağın 16 Haziran 1950 tarihinde kaldırılması olmuştur.⁹ Devamında okullarda din dersi almayı zorunlu kılan bir karar alınmıştır.¹⁰ Alınan bu kararlar hiç şüphesiz ki köktenci eğilimleri cesaretlendirmiştir. Partinin Konya İl Kongresi'nde bazı delegeler, fes, çarşaf ve Arapça harflere tekrar dönülmesi yönünde istekte bulunmuşlardır. Bunlar bütünüyle reddedilmesine rağmen

⁵ Can Dündar, Rıdvan Akar, *Karaoğlan*, Can Yayınları, İstanbul, 2015, s.40-42.

⁶ Kurtuluş Kayalı, *Türk Kültür Dünyasından Portreler*, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2014, s.35, 36.

⁷ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*, Hil Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2010, s.

⁸ *BCA 30-1-0-0/12-75-1*.

⁹ *BCA 30-1-0-0/13-76-5*.

¹⁰ *BCA 30-18-1-2/124-81-15*.

benzer talepler devam etmiş ve Atatürk büstlerini hedef alan saldırılar gündeme gelmeye başlamıştır.¹¹ Netice de yeni iktidar olumsuz gelişmelerin önüne geçebilmek için 25 Temmuz 1951 tarihinde “*Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun*” isimli yasaı çıkarmak zorunda kalmıştır.¹²

DP iktidarının ilk yıllarında Londra’daki Türk Basın Ataşeliği görevinden Türkiye’ye dönmüş bulunan Bülent Ecevit, Ulus gazetesinde çalışmaya başlamıştır. Gazetede ilk aylarında bir taraftan Rahşan Ecevit’le birlikte kurucusu olduğu Helikon adında bir sanat derneğinin faaliyetleri hakkında bilgi veren haberler hazırlarken¹³ diğer taraftan da DP iktidarının söz konusu olan icraatlarına karşı tutkulu bir Kemalist savunu ortaya koymuştur. Bu çerçevedeki ilk yazısını Cemil Sait Barlas tarafından çıkarılan Pazar Postası dergisinde¹⁴ yayımlamıştır. Atatürk devrimlerinin “*halka mal olmuş*” ya da “*halka mal olmamış inkılâplar*” olarak bir ayrıma tabii tutulduğunu ifade ederek devrimlerden geriye dönüş tasarlandığını yazmıştır. Bu durumun Türk ulusunun çağdaş dünya ile bütünleşmesini tehlikeye atacağını belirtmiş ve Türkiye’yi Atatürk’ün çizdiği rotadan uzaklaştırarak Orta Doğu’da Batı’nın menfaatlerine “*bekçilik*” eden bir ülke konuma sürükleyeceğini iddia etmiştir.¹⁵ Daha sonraki değerlendirmelerinde ise “*Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun*” isimli yasa üzerinden iktidara dönük eleştirisini sürdürmüştür. Atatürk’ün kişiliğinin “*koruyucu bir kanuna sarılıp rafa konulduğunu*” sonra da “*devrimlerin talanına girilmiş*” olduğunu ve bu sebeple 1923 yılından itibaren “*gözleri yarına çevirili*” gençliğin DP iktidarıyla birlikte “*düne özlem*” duymaya başladığını belirterek¹⁶ Menderes hükümetinin Atatürk ve devrimlerine bağlılığının samimiyetini tartışmaya açmıştır.

Ecevit, Atatürk devrimlerine bağlılık noktasında Kemalistçe biçimlenen eleştiri oklarını yalnızca iktidara değil muhalefete de yöneltmiştir. DP’nin seçmenlere yönelik popülist vaatlerin 14 Mayıs 1950 genel seçimini kazanmasında oldukça etkisi olduğunu¹⁷ düşünen CHP de benzer bir yöntem izlemeye başlamıştır.¹⁸ Ecevit her iki parti tarafından izlenen popülist yaklaşımı benimsememiş ve reddetmiştir. Demokrasilerde politikacıların yalnızca iktidara

¹¹ Feroz & Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, Kırmızı Kedi, İstanbul, 2021, s. 102.

¹² *Kanunlar Dergisi*, Cilt: 33. No: 8516, s.895.

¹³ Altan Öymen, *Değişim Yılları*, Doğan Kitap, 11. Baskı, İstanbul, 2018, s.643.

¹⁴ Altan Öymen, *Öfkeli Yıllar*, Doğan Kitap, 12. Baskı, İstanbul, 2018, s.643.

¹⁵ Bülent Ecevit, “İnkılâplar ve Dış Siyaset”, *Pazar Postası*, 12 Ağustos 1951.

¹⁶ Bülent Ecevit, “Devrimler Türkiye’inde: Dün ve Yarın”, *Ulus*, 19 Aralık 1952.

¹⁷ Metin Heper, *Türkiye’nin Siyasal Hayatı*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s.179.

¹⁸ Feroz & Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, s.

karşı değil halka karşı da cesur olması lazım geldiğini belirtmiş ve siyasi hayatımızdaki bu davranış kalıbının problemlili olduğunu altını çizerek çok partili hayatın başladığı andan itibaren “*din ve gelenekler konusunda*” topluma tavizler verildiğini yazmıştır. Türkiye’deki siyasal kültürün 1950’lerden itibaren “*devrimleri feda pahasına da olsa oy toplamak*” kaygısına düşen aktörlerle tanışmaya başladığını düşünen Ecevit, bu davranışa yönelen kimselerin, Atatürk’ün işaret ettiği “*din oyunu aktörleri*” olduğunu iddia etmiştir.¹⁹

Ecevit’in 1950’li yılların ilk yarısındaki eleştirilerinde laiklik vurgusu görülmekle birlikte DP’nin anti- demokratik uygulamaları daha bir ön plana çıkmıştır. Ecevit, bu süreçte demokrasi meselesini metinlerinin merkezi yapmıştır. Muhalefet döneminde anti- demokratik yasaların kaldırılmasını, devlet başkanının ve yönetimin tarafsızlığının sağlanmasını isteyen DP, iktidar olduktan sonra siyasal liberalleşmeye oldukça mesafeli yaklaşmış ve bir süre sonra da otoriter bir tavır ortaya koymuştur.²⁰ DP oy sandığından çıkarak iktidar olmanın kendisine eleştirisiz, muhalefetsiz bir yönetim hakkı verdiğini düşünmeye başlamıştır. Kendini istediği kanunu çıkarma gücüne sahip bir güç merkezi olarak görmüştür.²¹ Örneğin Meclis’teki çoğunluğuna dayanarak CHP’nin idaresi altında olan Halkevlerinin kapatılmasını ve gayrimenkullerin hazineye aktarılmasını sağlayan 9 Ağustos 1951 tarihli kanunu çıkarmıştır.²² Aynı yılın kasım ayı itibariyle sola karşı katı bir tutum izlemeye başlamıştır. Ceza Kanunu üzerinde değişiklik yaparak 141. ve 142. maddelerindeki hükümleri ağırlaştırmıştır.²³ İktidar muhalefetin siyaset yapma alanını daraltan tutumunu sonraki yıllarda da sürdürmüştür. CHP’nin DP’yi radyoyu tekeline almakla suçlaması karşısında Başbakan Menderes “*radyoyu siyasi partilerle paylaşmayacağız; bunu artık anlamaları gerekir*” derken²⁴ hükümet de profesörlerin siyaset yapmalarını önlemek için Üniversite Kanunu’nda değişikliğe gitmiştir. 1953 yılının aralık ayında da “*Cumhuriyet Halk Partisi’nin haksız iktisaplarının iadesi hakkında Kanun*”u çıkararak CHP’nin bütün menkul ve gayrimenkullerini hazineye aktarmıştır.²⁵

¹⁹ Bülent Ecevit, “Demokrasi ve Cesaret”, *Son Havadis*, 24 Şubat 1953.

²⁰ Cem Eroğlu, “Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-71”, *Geçiş Sürecinde Türkiye*, Der: İrvan C. Schick, E. Ahmet Tonak, Beşinci Baskı, Belge Yayınları, İstanbul, 2006, s.120.

²¹ Feroz Ahmad, “Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Siyasal Gelişmeleri” *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.7, İletişim Yayınları, İstanbul, 1987, s.1994.

²² Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları- DP’nin Altın Yılları 1950-1954*, Bilgi Yayınevi, 2. Basım, Ankara, 1991, s.141.

²³ *Resmî Gazete*, 11 Aralık 1951, S.7979, s. 2385-2386.

²⁴ Feroz & Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, s.162.

²⁵ *Resmî Gazete*, 16 Aralık 1953, S. 8584 s. 7773.

Ecevit, yaşanan bu gelişmeler karşısında iktidara yönelik muhalif duruşunda demokrasi sorununu ön plana çıkarmıştır. Üniversite'nin ve üniversite-
linin politize olmasını engellemek üzere hayata geçirilen yasal düzenlemeler
karşısında Batı Avrupa'nın en gelişmiş üniversitelerinde öğrencilerin politi-
kaya aktif bir biçimde katıldığını ve özellikle sosyal bilimin konularını kapsa-
yan derslerde “açıktan açığa” güncel siyaset üzerine konuşulduğunu belirte-
rek “cumhuriyet çağında yetişmiş, bütün görgüsünü ve eğitimini bu çağda
edinmiş olan” Türk gençlerine siyaset yolunu kapamaya çalışmanın “ya had-
dini ya da demokrasiyi” bilmemek olduğunu yazmıştır.²⁶ Üniversite öğrenci-
lerin kendi görüşlerine uygun siyasi partilerin saflarında siyaset yapmalarını
ısrarla savunmuştur.

Bülent Ecevit'in ısrarın arka planında yatan gerekçe ise onun, toplum ya-
pısında demokratik geleneklerin yeteri kadar güçlendiğine yönelik kuvvetli
bir inancı taşımasıdır. Ecevit bu inancını Nihat Erim'in, Menderes'i diktatör
olmakla itham eden yazısını eleştirirken açıkça ortaya koymuştur. Mende-
res'in diktatör olma eğilimi gösterse dahi toplumunun fertlerinin “kendi ken-
dilerini idare etmenin tadını almış ve bunda muvaffak olmanın gururunu”
duymuş oldukları için böyle bir durumun söz konusu olamayacağını ifade ede-
rek Orta Doğu ülkelerinin diktatör üretebilen sosyo -ekonomik yapılarına mu-
kabil Türk toplumun sahip olduğu dinamiklerin despotik bir yönetim tarzının
ortaya çıkmasına izin vermeyeceğini yazmıştır.²⁷

CHP'nin menkul ve gayrimenkullerinin hazineye aktarılması kapsamında
Ulus gazetesi de 15 Aralık 1953 tarihinde son sayısını siyah baskılı çıkartarak
yayın faaliyetlerine son vermiştir. Ancak gazete Yeni Ulus adıyla çıkmaya
devam etmiştir.²⁸ Ecevit de yazılarını Yeni Ulus gazetesinin sütunlarına taşı-
mıştır. Burada yayımladığı ilk yazılarında iktidarın siyaset anlayışının diken-
siz bir gül bahçesi yaratma arzusuyla şekillendiğini vurgulamaya çalışmıştır.
Bu istek doğrultusunda üniversitelerin, öğrencilerin, memurların, aydınların
ve nihayetinde de siyasetçiler de dahil olmak üzere toplumun bütün kesimle-

²⁶ Bülent Ecevit, “Gençlik ve Demokrasi”, *Ulus*, 20 Temmuz 1953.

²⁷ Bülent Ecevit, “Bizim Başbakanımız Diktatör Olamaz”, *Ulus*, 31 Temmuz 1953.

²⁸ Tefik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze*, İmge Kitabevi, 5. Baskı, Ankara, 2013, s.45.; Ulus gazetesinin kapatılmasından sonra Nihat Erim partinin resmi organı olarak bilinen Yeni Ulus adıyla bir gazete çıkarmaya başlamıştır. Daha sonra gazetenin adı Yeni Ulus (Halkçı) olarak değiştirilmiş ve 10 Haziran 1955 tarihinden itibaren Ulus gazetesinin yeniden yayımlanmaya başlamasıyla birlikte de etkisi azalmış ve bir müddet sonra da kapanmıştır. Metin Tokar, *İsmet Paşayla 10 Yıl 1954-1957*, Cilt: 1, Akis Yayınları, Ankara, 1966, s.42.

rinin apolitik yığınlara dönüştürülmesini amaçlayan adımlar atıldığını öne sürmüştür.²⁹ Devlet Radyosu'nun partizanca yayınlar yaptığını iddia ederek vatandaşları radyoyu boykot etmeye çağırmıştır. Bu boykotun yaygınlaşması halinde Türkiye tarihinde ilk defa “*kanun çerçevesi içinde, fakat yalnız lâf ve yazıyla yetinmeyerek yetinmeksizin tesirli bir*” protesto yolunun açılacağını yazmıştır.³⁰

Bülent Ecevit, Robert Kolej'deki öğrencilik yıllarında Julien Benda'nın *Aydınların İhaneti* isimli kitabından oldukça etkilenmiştir. Bu etkiyledir ki DP iktidarına karşı verilen mücadelede aydınların rol oynamaları gerektiğini düşünmüştür. Aynı zamanda da bir aydın eleştirisi ortaya koymuştur. Aydın sorumluluğunun bir gereği olarak iktidar blokuyula çelişkiye düşülen anlarda dahi düşüncelerinde ısrarcı olmaları gerektiğini savunmuştur. Aydınlarından sadece kendi çalışma alanlarıyla ilgili değil toplumun bütün katmanlarını ilgilendiren politik gelişmeler hakkında da dinamik ve yaratıcı bir rol üstlenmelerini istemiştir. Kendisini politikadan soyutlayan – ya da “*bir yolunu bulur bulmaz Batı'ya göç edip*” orada yaşamının yollarını arayan³¹ ya da “*kendi geçim sahalarına kapanıp*” politikayla ilgilenmeyen aydınlar nedeniyle siyasal iktidarın “*ülkede diktatörlük kurma*” ya yönelebileceğini yazmıştır.³² Bu değerlendirmeler Ecevit'in daha sonraki yıllarda da yapacağı köktenci aydın eleştirilerinin ilk örneklerinden birini teşkil etmiştir.

Türk siyasal yaşamı 1954 yılıyla birlikte yeni bir genel seçim dönemine girmiştir. Seçim takvimi yaklaşırken tartışmalı kararlar da birbirini izlemiştir. Köy Enstitüleriyle ilköğretim okullarını birleştiren bir kanun 27 Ocak 1954 tarihinde kabul edilerek³³ enstitülerin tasfiyesine gidilmiştir. Millet Partisi (MP) bütün teşkilatıyla birlikte kapatılmıştır. Basın yasasında yapılan düzenlemeler ile “*itibar kıracak veya şöhret veya servete zarar verecek*” bir durumun ortaya çıkması halinde gazetecilere verilecek cezalar ağırlaştırılmıştır.³⁴

Ecevit, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün, cumhuriyetin en büyük başarılarından biri olarak kabul ettiği Köy Enstitüleri'nin³⁵ kapatılmasına CHP bloğundan en sert tepkiyi veren bir isim olarak öne çıkmıştır. İktidarın bu kararını mürteci bir karar olarak yorumlamaktan geri durmamıştır. Kırsal bölgelerin en kısa sürede kalkındırılması için kurulan Köy Enstitülerinin tasfiye

²⁹ Bülent Ecevit, “Demokrasi de Vatandaşlık Vazifeleri”, *Yeni Ulus*, 14 Ocak 1954.

³⁰ Bülent Ecevit, “Radyo Boykotu”, *Yeni Ulus*, 15 Ocak 1954.

³¹ Bülent Ecevit, “Armut, Piş”, *Yeni Ulus*, 13 Şubat 1954.

³² Bülent Ecevit, “Bana mı Kaldı”, *Yeni Ulus*, 28 Şubat 1954.

³³ *Resmî Gazete*, 4 Şubat 1954, S. 8625, s.8093.

³⁴ *Resmî Gazete*, 17 Mart 1954, S. 8660 s.8653.

³⁵ Mete Tunçay, “Siyasal Hayat- Siyasal Gelişmenin Evreleri”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.7, İletişim Yayınları, İstanbul, 1987, s.1979.

edilmesiyle “köyü öğretmensiz, köylüyü cahil” bırakmanın amaçlandığını iddia etmiştir. DP idaresince ülke sathından “cehaletin” sürekliliğinin sağlanmasına yönelik bir istek olduğunu savunmuştur.³⁶ DP’nin, “üniversitelerin politikayla yakın ilgilenmelerini, sendikacıların politikaya karışmalarını, memurların siyasi partilere girmelerini” yasaklayarak politika yapma alanını oldukça dar bir zümreyle sınırlandırmaya çalıştığını belirtmiş ve bu durumun demokratik bir düzenin gelişmesini güçleştirdiğini yazmıştır.³⁷

DP iktidarının izlemiş olduğu iktisat politikası 1954 yılıyla birlikte bir açmazla girmiştir. Bülent Ecevit, bu tarihten itibaren ivmesi gittikçe artacak bir biçimde iktidarı iktisadi gelişmeler açısından da eleştirmeye başlamıştır. “Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu” nu ve daha sonra ise “Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu” ile “Petrol Kanunu” gibi açık ekonomi koşullarına dayalı bir yaklaşımın neticesi olarak çıkarılan kanunları³⁸ iktisadi bağımsızlığı örselemekle itham etmiştir. Bu yasaların Amerikalı uzmanlara hazırlatıldığını iddia etmiş ve “ana muhalefet partisine danışılmamışken, yabancılarla bu sıkı bir iş birliği” yapılmasının ulusal onura aykırı olduğunu yazmıştır.³⁹ Adnan Menderes’in kendi dönemlerini Kanunî Sultan Süleyman dönemine benzetmesi karşısında “kapitülasyonların başladığı Kânunî Süleyman Devri ile Menderes devri arasında göze çarpan” bir benzerlik olduğunu ifade etmiştir.⁴⁰ Bunun yanında DP iktidarı tarafından gündeme getirilen hızlı bir büyüme sürecinin var olduğu ve bütün sosyal grupların gelir düzeylerinde önemli bir artış yaşandığı şeklindeki açıklamaları ise fazla iyimser bulmuştur. Sayısal veriler üzerinden çizilen olumlu tablonun bir karşılığı olmadığını belirtmiştir.⁴¹

DP İktidarının Bunalım Yılları ve Bülent Ecevit

Bülent Ecevit’in iktisadi açıdan yapmış olduğu bu eleştirilere mukabil 1950-1954 yılları arası DP iktidarı savaş yıllarındaki bir rezervin sonucu olarak toplumun farklı kesimlerine önemli ekonomik olanaklar sağlamıştır. II. Dünya Savaşı’nda Türkiye’nin tarafsız kalmasıyla hazinede biriken yüksek miktarda döviz ve altın rezervi, pamuk başta olmak üzere tarımsal ihracatın yükselmesi, dış yardım kanalıyla borçlanma imkanının genişlemesi 1950-

³⁶ Bülent Ecevit, “Köy Enstitüleri Neden Tarihe Karıştı”, *Yeni Ulus*, 31 Ocak 1954.

³⁷ Bülent Ecevit, “Politika Dışı Çoğunlukla Demokrasi”, *Yeni Ulus*, 2 Mart 1954.

³⁸ Korkut Boratav “İktisat Tarihi” *Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Yay Yön: Sina Akşin, Cem Yayınları, İstanbul, 2008, s. 343.

³⁹ Bülent Ecevit, “Yabancılara Hazırlatılan Kanun”, *Yeni Ulus*, 26 Ocak 1954.

⁴⁰ Bülent Ecevit, “Kanunî Devrine Doğru Terakkî”, *Yeni Ulus*, 27 Nisan 1954.

⁴¹ Bülent Ecevit, “Basit Bir Ekonomi Anlayışı”, *Yeni Ulus*, 24 Nisan 1954.

1954 döneminde toplumsal yığınlar için “ekonomik rahatlama” olarak adlandırılan bir ortam yaratmıştır.⁴² Bu durumun bir neticesi olarak 1954 genel seçiminde DP 1950’deki başarısına oranla daha büyük bir başarı elde etmiştir.⁴³ Bu durum bir noktada DP yönetimi için zaaf kaynağı olmuştur. Yöneticiler, artık hiçbir gücün kendilerini durduramayacağını düşünmeye başlamışlardır. Yüksek özgüvenin bir neticesi olarak parti içinde de büyük bunalımların fitili ateşlenmiştir.⁴⁴

DP kendi içinde sancılı bir dönemin kapılarını aralarken CHP içinde de 1954 genel seçimi sonuçlarının yarattığı bir sarsıntı başlamıştır. Seçim sonuçlarıyla birlikte parti içinde anlaşmazlık en üst noktaya ulaşmıştır. CHP Genel Başkanı İnönü ile Nihat Erim’in istifalarının isteneceğine yönelik iddialar gündeme gelmiştir.⁴⁵ Seçim yenilgisinden sonra Parti Meclisi ilk toplantısını 10 Haziran 1954 tarihinde yapmıştır. Bu toplantıda siyasi mücadelenin “*sine-i millette sürdürülmesini*” savunan Genel Sekreter Kasım Gülek ile iktidarla uzlaşılmasını isteyen Nihat Erim arasındaki çatışmanın da gün yüzüne çıktığı ateşli tartışmalar yaşanmıştır.⁴⁶ Ancak Parti Meclisi hiçbir ciddi karar almamıştır. Partiyi bir ay sonraki kurultaya taşıyacak bir İslahat Komisyonu kurulmuştur. Başkanlığına ılımlı bir isim olan Faik Ahmet Barutçu getirilmiştir. Komisyon bir program değişikliği tasarısı hazırlamıştır. Burada laiklik ve devletçilik ilkeleri tartışmaya açılmıştır. Seçim yenilgisi CHP’nin devletçilik ve laiklik konusundaki katı tutumuna bağlanmıştır. Ancak CHP Genel Başkanı İnönü, 11. Kurultay’ın açış konuşmasında partinin temel prensiplerinin tartışmaya açılmasını “*CHP Atatürk devrimlerinin bekçisidir*” sözleriyle reddetmiştir.⁴⁷

Bülent Ecevit, bu tartışmaları bir partili ve gazeteci olarak çok yakından izlemiştir. CHP içindeki İnönü muhaliflerinin partinin mevcut politikalarının geçersizliğini ilan eden tezlerine karşı çıkmış ve CHP’nin kuruluş felsefesine uygun bir çizgide siyaset yapmasını savunmuştur. Yönünü değiştirmiş olan bir CHP’nin genel olarak ekonomik açıdan güçsüz toplum kesimleri lehine düzeltmeler yapamayacağını iddia ederek Kemalist Devrimcilik anlayışı içinde kalınması gerektiğini vurgulamıştır. Altı Ok’un Türkiye’nin içinden geçtiği koşullara ya da bir başka ifadeyle yapısal sorunlarına yanıt verebilecek

⁴² Tefrik Çavdar, *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi*, İmge Kitabevi, 5 Baskı, Ankara, 2013, s.46, 47.

⁴³ *BCA 30-1-0-0/51-309-7*.

⁴⁴ Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, 4. Baskı, Ankara, 2003, s.159.

⁴⁵ *Cumhuriyet*, 6 Mayıs 1954.

⁴⁶ Hikmet Bila, *CHP 1919-1999*, Doğan Kitap, 2. Baskı, İstanbul, 1999, s. 156, 157.

⁴⁷ Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları DP Yokuş Aşağı 1954-1957*, Bilgi Yayınevi, s.46, 48.

bir birikime sahip olduğu fikriyatının halka benimsetilmesi üzerinde ısrarla durmuştur.⁴⁸ DP gibi iktidar olabilmek adına milliyetçi ve muhafazakâr tonda bir popülizme sapılmaması gerektiği düşüncesinden hareket etmiş ve CHP'nin temel amacının kısa yoldan seçim kazanan bir parti olmak değil “*Türkiye’de demokrasiyi yerleştirmek, devrimleri kökleştirmek, siyasi hayatı medeni bir seviyeye yükseltmek*” olduğunu ifade etmiştir.⁴⁹ CHP Genel Başkanı İnönü’nün “*Biz inkılâpların bekçisiyiz*” çıkışının partiye verilen en büyük armağan olduğunu belirtmiş ve CHP’nin, Kemalizm’in muhafızlığını muhalefet döneminde de yapması gerektiğini vurgulamış ve partinin inkılâplara bağlanmakla içinde bulunulan konjonktürün dinamiğine ters düşmediğini aksine “*orta çağlar karanlığı içinde kalmış*” bir ulusu aydınlatmak adına inkılâpçı çizgi üzerinde daha bir kararlılıkla yürümesi gerektiğini savunmuştur.⁵⁰

Parti içindeki büyük tartışmada devletçilik ve laiklik ilkeleri, başlıca konular olmuştur. CHP içinde “*biz ne kadar devletçiyiz, her şeyi devlet mi yapacak?*” ya da “*Ezanın Arapça okunmasına karşı çıkılması*” yanlıştır gibi sesler yükselmiştir.⁵¹ Ecevit, bu çıkışlar karşısında ciddi bir devrim savunusu ortaya koymuştur. Partinin programının ve prensiplerinin seçim kazanmak uğruna örselenmesine izin verilmemesini vurgularken Kurultay’ın, lâikliğe bağlılıkta “*en ufak bir tereddüt uyandırmak istemediğini, programın lâiklik maddesine dokunmamakla*” ortaya koyduğunu belirterek, bu tavrı alkışlamıştır.⁵² Bunun yanında CHP içindeki kimi isimlerin “*devletçiliği, bir kusurmuş gibi mazur göstermekten vazgeçip, haklı gösterme yolunu*” tutmaları gerektiğini savunmuştur. Batı Avrupa ülkelerinin yapmış olduğu gibi devletçiliğin git-tikçe ağırlaşan bir bürokrasi yaratma tehlikesinin törpülenerek ve de Türkiye’nin “*ihtiyaçlarına ve geniş zümrelerin menfaatlerine en uygun bir şekilde yeniden*” formüle edilerek toplumsal ve ekonomik bir enstürüman olarak kullanılmaya devam edilmesi gerektiğini yazmıştır.⁵³

DP 1954 genel seçiminde kesin bir başarıya ulaşmakla birlikte sadece parti içinde değil ülkeyi yönetebilme yetisi adına da zor bir döneme girmiştir. Bunun nedeni Türkiye’nin ekonomik bir darboğaza girmiş olmasından kaynaklanmıştır. DP döneminde uygulanan genel olarak ithalata dayalı ekonomi politikası, dış finansman kaynaklarının azalmasıyla birlikte önemli bir bunalıma

⁴⁸ Bülent Ecevit, “Halktan Doğacak Altı Ok”, *Yeni Ulus*, 5 Mayıs 1954.

⁴⁹ Bülent Ecevit, “İki İhtimal”, *Yeni Ulus*, 21 Mayıs 1954.

⁵⁰ Bülent Ecevit, “Biz İnkılâpların Bekçisiyiz”, *Yeni Ulus*, 29 Temmuz 1954.

⁵¹ Tarhan Erdem, “CHP’de Parti İçi Mücadelede “Kemalizm” ve “Devrimler” Tartışmaları Üzerine”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce- Kemalizm*, Cilt: 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s.449.

⁵² Bülent Ecevit, “Karanlıklar İçinde Bir Işık”, *Yeni Ulus*, 1 Ağustos 1954.

⁵³ Bülent Ecevit, “Yeni Devletçilik”, *Yeni Ulus*, 11 Mayıs 1954.

girmiştir. Türkiye'nin rezervleri erirken dış borçlanma üst sınıra ulaşmış, dış ticaret hadleri Türkiye lehine dönmüş, yükselen fiyatlar, artan enflasyon karaborsacılığı ortaya çıkarmıştır. Böylelikle muhalefet ortaya çıkacak somut şikayetler temelinde siyaset yapma imkânı bulmaya başlamıştır.⁵⁴ Bu gelişme üzerine iktidar partisi siyasal liberalizmle arasına daha keskin bir mesafe koymuştur. Bir parti tarafından reddedilen bir adayın ertesi seçimde aday olmasını yasaklayacak şekilde Seçim Kanunu, 30 Haziran 1954 tarihinde değiştirilmiştir. Daha sonraki süreçte ise devlet memuru olanların aday olmak istedikleri takdirde altı ay öncesinden görevlerinden istifa etmeleri zorunlu hale getirilmiştir. İktidar partisi devlet radyosundan yararlanmaya devam ederken muhalefet partilerinin devlet radyosundan faydalanması engellenmiştir. Profesörleri ve meslekte 25 yılını doldurmuş ve 60 yaşını geçmiş yargı üyelerini de kapsayan devlet görevlilerini görevden alan ve bir dönem sonra da emekliye ayırma yetkisini hükümete veren bir yasa 5 Temmuz 1954 tarihinde kabul edilmiştir.⁵⁵

Bülent Ecevit, tüm bu gelişmeler üzerine DP iktidarının tek partili bir siyasal sistem yaratmaya yöneldiğini savunmuştur. Bu noktada CHP'nin idaresi altındaki tek parti sistemi ile DP iktidarının tasavvur ettiği tek parti sistemi arasında bir karşılaştırma ortaya koymuştur. Ecevit'in buradaki değerlendirmesi Maurice Duverger'in yorumuyla birebir örtüşmektedir. Duverger, Türkiye'deki tek-parti sisteminin totaliter bir nitelik taşıdığına yönelik iddialara mukabil totaliter bir gelişme sergilemediğini ve otoritesini tanrısal bir köke dayandıran politik bir sistemin modernleştirilmesi olarak görmüş ve plüralizm yolunda zorunlu bir aşama olarak kabul etmiştir.⁵⁶ Bülent Ecevit de benzer bir yaklaşımdan hareket etmiştir. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra kurulan tek parti idaresinin yeni kurulan bir devleti "*kalkındırma ve demokrasiye ulaştırmak için tutulmuş bir kestirme yol*" olduğunu, ancak DP iktidarıyla birlikte Türkiye'nin yeni bir "*diktatörlük*" ve "*istibdat*" devrine doğru sürüklendiğini yazmıştır.⁵⁷

Bülent Ecevit 1954 yılının sonbaharında Kuzey Carolina eyaletinin Winston Selam şehrinde yayımlanan Journal gazetesinde konuk yazar olarak çalışmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiştir. Burada bulunduğu süre içinde Amerikan basınını yakından inceleme fırsatını yakalamış ve bu durum onun meslek hayatında önemli bir staj olmuştur. Ecevit, Amerika'da geçirdiği

⁵⁴ Tefik Çavdar, "Demokrat Parti", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul, 1987, s.2068.

⁵⁵ Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*, s. 80, 81.

⁵⁶ Maurice Duverger, *Siyasi Partiler*, Bilgi Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 1993, s.362, 363.

⁵⁷ Bülent Ecevit, "Dünü Aratacak Yarın", *Yeni Ulus*, 14 Haziran 1954.

üç ayın sonunda Türkiye'ye dönmüş⁵⁸ ve adı Nihat Erim tarafından Halkçı olarak değiştirilen Yeni Ulus (Halkçı) gazetesinde bir müddet daha "Günün Işığı" başlığı altında yazmaya devam etmiştir. Daha sonra ise 10 Haziran 1955 tarihinde yeniden yayımlanmaya başlayan⁵⁹ Ulus gazetesine geçmiştir.

1955 yılının sonbaharıyla birlikte DP içinde sancılı bir dönemin kapıları aralanırken Türkiye'nin de siyasal, toplumsal ve ekonomik durumu daha da ağırlaşmıştır. Tarihe 6/ 7 Eylül olayları olarak geçen ve geniş kitleler tarafından Müslüman olmayan vatandaşlara ait ev ve iş yerlerinin tahrip edildiği olaylar yaşanmıştır.⁶⁰ Bu gelişmeler DP içindeki huzursuzluğu daha da arttırmıştır. Partinin önemli isimlerinden Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Fuat Köprülü, Mükerrer Sarol, Fethi Çelikbaş, Başbakan Menderes'e ağır eleştiriler yöneltmişlerdir. Bu sırada 19 DP milletvekili bir önerge vererek basına ispat hakkının tanınmasını istemişlerdir. Önergede imzası bulunan milletvekilleri 12 Ekim 1955 tarihinde divana sevk edilmiştir. Parti Divanı, 14 Ekim'de dokuz milletvekilinin partiden ihracına karar vermiştir. Ertesi gün ise ihraç edilmeyen on milletvekili de partiden istifa etmiştir. DP Kongresi, bu şartlar altında 15 Ekim 1955 tarihinde Ankara'da toplanmıştır. Başbakan Menderes, 16 Ekim'de tekrar parti Genel Başkanlığı'na seçilmiştir.⁶¹ DP içindeki gerginliğin doruk noktası 22 Kasım 1955 tarihinde toplanan parti grubunda kendini göstermiştir. Milletvekilleri, hükümeti sert ifadelerle eleştirmişlerdir. 29 Kasım günü ise parti grubu, bakanları teker teker istifaya zorlamıştır. Bunun üzerine kürsüye gelen Başbakan Menderes, şahsı için güvenoyu istemiş ve bu isteğini elde etmiştir.⁶²

Türk siyasal yaşamının oldukça gerginleştiği bu günlerde ABD'den dönen Bülent Ecevit, bir defa daha yazılarının odak noktasına laiklik konusu yerleştirmiştir. Laiklik umdesine bağlılıkta ciddi sapmalar olduğunu vurgulamıştır. Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin (CMP) "*irtica karşısında*" daha temkinli davranmaya yönelmesiyle birlikte DP iktidarının "*dini siyasete âlet etmekte rakipsiz kalmaktan*" memnuniyet duyduğunu belirtmiş ve⁶³ yine iktidarın takındığı tutum nedeniyle Orta Doğu ülkelerinde "*din birliğine dayalı bir dış siyaset rejimi kurulmasını*" savunan seslerin yükselmeye başladığını ve Tür-

⁵⁸ Orhan Şemsi Belli, *Çocukluğundan Liderliğine Kadar Bülent Ecevit*, Ak Kitabevi, İstanbul, s.84.

⁵⁹ Toker, *İsmet Paşayla 10 Yıl 1954-1957*, Cilt 1, s. 42.

⁶⁰ Cihad Baban, *Politika Galerisi, Büstler ve Portreler*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1970, s.220, 222.

⁶¹ Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, s.181-182.

⁶² Şevket Süreyya Aydemir, *Menderes'in Dramı*, Remzi Kitabevi, 16. Basım, İstanbul, 2015, s. 234-236.

⁶³ Bülent Ecevit, "İrtica Karşısında C.M.P nin Tutumu", *Ulus*, 14 Temmuz 1955.

kiye'nin halifelik eksenli bir siyasete angaje edilmeye çalışıldığını ifade ederek böyle bir siyaseti “*Cumhuriyet devrinin dış siyaset prensiplerini çiğnetecek*” bir “*macera*” olarak değerlendirmiştir.⁶⁴ Laiklik ilkesindeki aşınmanın yalnızca dış politikayla sınırlı olmadığını düşünen Ecevit, eğitim sistemine de değinerek geçmişin düşü-ütopist bir biçimde idealize edildiğini gündeme getirmiştir. Yurttaşların zihninde Osmanlı dönemi “*henüz geçmişe karışmadığı*” için o devre ait hatıraların düşüncelerde canlı tutulmasının Türk devriminin geleceği açısından bir tehlike olduğunu ifade etmiş ve yeni kuşaklara “*Osmanlı devrinin çürük temelli ihtişamını değil, o devri sona erdiren bir hareketi*” öğretmenin gerektiğini savunmuştur.⁶⁵ DP iktidarının en başından itibaren dini değerler üzerinden siyaset yaptığı konusunda ve dini hassasiyetleri öne çıkaran siyaset tarzıyla gerçekleri perdelediği hususunda ısrarcı olan Ecevit, Türkiye'nin “*demokrasinin demokratik usullerle kaldırılabilceği*” bir ülke olduğunu belirterek “*birkaç minareye hoparlör takıldıktan sonra*” söz, basın, düşünce hürriyetinin, üniversite bağımsızlığı ve yargıç teminatının kaldırılabilceğini ve iktisadi koşulların bütün olumsuzluğuna rağmen “*geniş seçmen kütlesi*” nden oy alınabilceğini vurgulamıştır.⁶⁶

Bu değerlendirmeler ilk anda sandığa güvensizlik sergileyen tipik bir aydın tavrı gibi görülse de Ecevit son noktada iktidarın ancak demokratik yollarla aşılabileceği konusundaki tavrını korumuştur. Devlet ve halk arasında “*ayırıcı setlerin*” yıkılarak halkın milli mücadele ruhuyla yeniden buluşturulmasını ve halka ulusal sorumluluk duygusunun benimsetilmesini ve çoğunluğunu gençler ile kadınların oluşturacağı büyük kitlelerin muhalefet saflarında politize olmasını DP iktidarının çözülmesi için tek yol olarak görmüştür.⁶⁷

Ecevit laiklik konusundaki hassasiyetinin yanı sıra iktidarın ekonomi politikasına yönelik eleştirilerini de sürdürmüştür. Menderes hükümetinin Türkiye'nin içinde bulunduğu iktisadi krizden çıkış yolunu yurt dışından gelecek 300 milyon dolarlık bir krediye bağladığını savunmuş, milli kaynakların yine bu krediye “*bel bağlanarak*” sonuna kadar kullanıldığını ifade etmiş ve gelişen noktayı “*mukaddes ihtiyatsızlık*” sözleriyle nitelemiştir.⁶⁸ Bunun yanında Türk parasının değerini ve geçerliliğini her gün biraz daha kaybettiğini belirtmiş ve ülkenin “*iktisadi sömürge*” olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğunu savunmuştur.⁶⁹

⁶⁴ Bülent Ecevit, “Bizim Anlayamayacağımız Bir Mantık”, *Halkçı*, 7 Nisan 1955.

⁶⁵ Bülent Ecevit, “Yeşil Cüppeli Cumhuriyet Çocukları”, *Halkçı*, 24 Nisan 1955.

⁶⁶ Bülent Ecevit, “Esrar ve Demokrasi”, *Ulus*, 15 Haziran 1955.

⁶⁷ Bülent Ecevit, “Milli Mücadele Ruhu”, *Halkçı*, 3 Mayıs 1955. Bülent Ecevit, “Egemenlik Mücadelesi”, *Ulus*, 25 Ağustos 1955. Bülent Ecevit, “Gençliğe Çağrı”, *Ulus*, 13 Haziran 1955.

⁶⁸ Bülent Ecevit, “Mukaddes İhtiyatsızlık”, *Ulus*, 14 Haziran 1955.

⁶⁹ Bülent Ecevit, “İktisadi Sömürge Nasıl Olunur”, *Ulus*, 21 Temmuz 1955.

Ecevit, DP iktidarının ekonomi politikasının Türkiye'nin mali bağımsızlığını sarmasının yanında içeride de sosyo -ekonomik yapıyı sarsıcı sonuçlar vermeye başladığını iddia etmiştir. Ekonomik sorunların “*memleketin üstüne günden güne artan bir ağırlıkla çökerken*” hayat pahalılığı olduğu gerçeğinin inkâr edilmesini eleştirmiş⁷⁰ ve karaborsacılık, suiistimaller ve yolsuzluklar üzerinden verdiği örneklerle⁷¹ emekçi kesimler aleyhine işleyen bir düzen yaratıldığını öne sürmüştür.

Ekonomide yaşanan problemlerin yalnızca insanların yaşam standartlarında bir düşüşe neden olmayıp bunun yanında büyük toplumsal gerginliklerin fitilini ateşlediğini düşünen Ecevit, konuyu Ulus'un sayfalarına taşımıştır. 6/7 Eylül olaylarını bu yaklaşımdan hareketle açıklamıştır. İstanbul ve İzmir gibi Türkiye'nin eğitim seviyesi yüksek ve gelişmiş şehirlerinde şiddet eylemlerinin zemin bulabilmiş olmasını ekonomideki olumsuz gidişatın sosyal yapıda yarattığı tahribata bağlamıştır. İktisadi yapıda yaşanan sarsıntıyla birlikte toplumsal yapıdaki “*taassubun ve tolerans yokluğunun*” söz konusu olayların fitilini ateşlediğini belirterek ekonomik sorunlara acilen kalıcı çözümler getirilmesini savunmuştur. Alınacak iktisadi önlemlerle insan haklarına dayalı demokratik bir siyasal ve toplumsal düzenin kurulmasını gerektiğini belirterek aksi durumunda bilinçsiz kitle hareketlerinin tekrarlanma tehlikesine işaret etmiştir.⁷²

Türk iç siyasetindeki gerilim 1956 ve 1957 yılında da artarak devam etmiştir. Başbakan Menderes tarafından kurulan dördüncü kabine 13 Aralık 1955 tarihinde meclisten güvenoyu almıştır. Yeni hükümet tarafından meclise sunulan program DP grubundaki isyan nedeniyle olabildiğince ılımlı hazırlanmıştır. O güne değin eleştiri konusu yapılan her şeyin düzeltileceği vaat edilmiştir. Ancak buna mukabil DP iktidarı sertlik siyaseti izlemeye devam etmiştir. Başbakan Menderes basını ve muhalefeti kullanan komünist birliklerinin bir ayaklanma hazırlığında olduğunu belirterek bunu engellemek için yeni yasalar çıkarabileceklerini ifade etmiştir.⁷³ İktidar Nisan ayı içinde açık hava toplantılarına sınırlama getirmeyi gündemine almıştır. Aynı günlerde muhalefet partileri iktidara karşı seçimlerde iş birliği yapılması konusunu görüşmeye başlamışlardır.⁷⁴ 21 Mayıs 1956 tarihinde Ankara'da Ulus Sineması'nda toplanan CHP'nin 12. Kurultayı'nda da iktisadi buhran ile anti-demokratik kanun

⁷⁰ Bülent Ecevit, “Hükümetin Siyaseti”, *Ulus*, 2 Temmuz 1955.

⁷¹ Bülent Ecevit, “Sıkıntılı Günlerde Halkın Davranışı”, *Ulus*, 27 Haziran 1955.

⁷² Bülent Ecevit, “6 Eylül Neden Oldu”, *Ulus*, 12 Eylül 1955.

⁷³ Cem Eroğlu, “Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-71”, *Geçiş Sürecinde Türkiye*, s.128.

⁷⁴ *Cumhuriyet*, 17 Nisan 1956.

ve uygulamalar üzerinde durulmuştur.⁷⁵ Haziran 1956'da çıkarılan yasalarla basın daha bir baskı altına alınmıştır. Bu yasayı 27 Haziran 1956 tarihinde "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu"nun değiştirilmesi izlemiştir. Siyasi partilerin seçim dönemi olarak kabul edilen 45 günlük süre dışında açık hava toplantıları yapmaları yasaklanmıştır. Kısa bir süre sonra Karadeniz bölgesinde bir geziye çıkan CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek Rize'de yapmış olduğu esnaf ziyareti nedeniyle "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu" na muhalefet gerekçesiyle altı ay hapse mahkûm edilmiştir. Akis dergisinin sahibi ve CHP Genel Başkanı İnönü'nün damadı Metin Toker 11 Şubat 1957 tarihinde tutuklanmıştır. İktidar yalnızca siyasal muhalefeti değil toplumsal muhalefeti de etkisiz kılmaya çalışmıştır. 20 Nisan 1957'de İşçi Sendikaları Konfederasyonu kapatılmıştır.⁷⁶ DP'nin vaat etmiş olduğu siyasal liberalleşmeden çok uzak bir noktaya düşmesi ve seçimlerin 27 Ekim 1957 tarihinde yapılacağını açıklanması üzerine muhalefet iş birliğini daha sık gündeme getirmeye başlamıştır. 9 -11 Eylül 1957 tarihleri arasında toplanan CHP 13. Büyük Kurultayı, seçimlerde muhalefetle iş birliğinin devamı için Genel İdare Kurulu'na yetki vermiştir. Bu gelişmelerle aynı günlerde hükümet seçim kanunu değiştirerek partiler arasındaki iş birliğini engellemiştir.⁷⁷

Başbakan Menderes'in başta CHP olmak üzere muhalefeti ve basını komünist oluşumlarla yan yana getirmeye dönük bir propaganda sürecini başlatması üzerine Ecevit, söz konusu söylemi "sorumluluk duygusu yeteri kadar gelişmemiş bir siyaset adamının" davranışları olarak yorumlamıştır. Senatör McCarthy'nın dâhi Başbakan Menderes gibi davranmadığını ifade ederek Türkiye'nin politik kültüründe hiçbir zaman kabul görmemiş bir ideoloji üzerinden muhaliflerin saf dışı bırakılmak istendiğini ve bunun toplumsal huzuru kaçırarak "zehirli bir tohum" olduğunu vurgulamıştır.⁷⁸ Başbakan Menderes'in, Gaziantep'te vatandaşlara muhalefetin himayesinde "komünist birliklerin hareket hazırlıklarında oldukları" görülüyor⁷⁹ şeklinde bir konuşma yapmasını "muhalefet partilerini faaliyetten menedip demokratik düzeni sona erdirmek için" bir bahane olarak kabul etmiştir. Türkiye'de komünist hareketleri aşırı derece güçlü göstermenin uluslararası ilişkilerde ciddi sorunlara neden olacağını savunmuştur.⁸⁰ Bu değerlendirmesine ek olarak Türkiye'nin

⁷⁵ Hakkı Uyar, *Demokrat Parti İktidarında CHP 1950-1960*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017, s.153, 156.

⁷⁶ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (14 Mayıs 1950- 27 Mayıs 1960)*, 4. Kitap 2. Bölüm, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s.115.

⁷⁷ Feroz & Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, s.209.

⁷⁸ Bülent Ecevit, "McCarthy Kadar Olabilseler", *Ulus*, 19 Ocak 1956.

⁷⁹ *Cumhuriyet*, 11 Nisan 1956.

⁸⁰Bülent Ecevit, "Başbakan ve Komünizm", *Ulus*, 14 Nisan 1956.

uluslararası arenada itibarının sarsılmasında demir perdenin ardındaki örnekleri andıran anti- demokratik kanun ve uygulamaların da etkili olduğunu vurgulamıştır.⁸¹

Söz konusu yasalar ve uygulamalar dizgesiyle cumhuriyetin demokratik kazanımlarının oldukça aşındığını düşünen Ecevit, muhalif partilerin öncelikle tek başlarına iktidara gelmek için değil DP iktidarıyla birlikte “*yıprana yıprana işlemeyecek hale gelen demokratik sistemin*” onarılması için bir araya gelmeleri gerektiğini yazmıştır. Böylesi bir birlikteliğin önemli bir sinerji ortaya çıkaracağını savunmuş ve muhalefetin ancak böyle bir birleşmeyle başarı kazanacağını belirtmiştir.⁸²

Ecevit, CHP’nin 13. Büyük Kurultayı üzerine yapmış olduğu değerlendirmesinde de muhalefetin, iktidarı DP’den alacağına yönelik iyimserliğini bir defa daha göstermiştir. Başbakan Menderes’in idaresinde hükümetin bütün deneyimsizliğine rağmen cumhuriyet kadrolarının feraseti sayesinde Türkiye’nin bütünüyle “*istikrarsız ve itibarsız*” bir duruma düşmediğini belirterek çalışma halindeki kurultayın bir muhalefet partisinin değil yarınki iktidar partisinin programını çizdiğini yazmıştır.⁸³

Ecevit, söz konusu önerilerini ve değerlendirmelerini köşesine taşıdığı günlerde CHP’nin iktidar stratejisi üzerine de düşünmüştür. Burada daha sonraki yıllarda alt yapı devriminin üst yapı devrimini etkileyeceği yönündeki değerlendirmeleri hilafına üst yapı devrimciliğini daha bir önemsemiştir. Bu bağlamda ekonomik sorunlarını halletmemiş kitlelerden demokrasi sorununu temel alarak seçimlerde oy istemenin ne kadar gerçekçi olabileceğine dair parti içinde yaşanan bir tartışma üzerine seçmen tercihinin şekillenmesinde maddi ölçütlerin etkili olduğu gerçeğini kabul etmekle birlikte meselenin demokrasi sorunundan bağımsız düşünülmemesi gerektiğini savunmuştur. Demokrasinin belirli bir eğitim düzeyine ulaşma ve yoksulluktan kurtulmak gibi nesnel koşullarına dikkat çekerek bunların gerçekleşmediği bir toplumun “*anayasa teminatı, üniversite bağımsızlığı*” gibi konularla ilgilenmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Ancak bu değerlendirmesine ek olarak demokratik bir sistemle iktisadi refah arasında bir bağlantı olduğunun altını da çizmeyi ihmal etmemiştir. Seçmene içinde bulunduğu iktisadi bunalımın “*demokratik denetlemenin iyi işleyemediği için ortaya çıkan araz*” olduğunun anlatılmasının gerektiğini savunmuştur.⁸⁴

⁸¹ Bülent Ecevit, “Demirperde Gerisini Geride Bırakıyoruz”, *Ulus*, 5 Haziran 1956.

⁸² Bülent Ecevit, “DP için Çıkar Yol”, *Ulus*, 26 Nisan 1956.

⁸³ Bülent Ecevit, “XII. Kurultay”, *Ulus*, 21 Mayıs 1956.

⁸⁴ Bülent Ecevit, “Ekmek ve Demokrasi”, *Ulus*, 27 Mayıs 1956.

Bülent Ecevit, 1957 yılının başında Rockefeller bursuyla bir defa daha ABD'ye gitmiştir. Bir yandan Harvard Üniversitesi'nde içlerinde Henry Kissinger'in de bulunduğu hocalardan sosyo -psikoloji ve Orta Doğu tarihi dersleri alırken diğer yandan da "Uzaktan" başlığı altında Ulus gazetesinde yazmaya devam etmiştir.⁸⁵ Yazılarında gündelik siyasetle ilgisini sürdürmesinin yanında Türkiye'nin yakın dönem tarihinin irdelenmesinin güncel meseleleri de çözümleyebileceğini düşüncesinden hareketle Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönem tarihine yönelmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. yüzyıldan itibaren başlayan ve 19. yüzyıl boyunca etkisi artarak devam eden Batılılaşma hareketinin "istibdatı yıkmasını sağlayacak yerde büsbütün şiddetlendirmesi" üzerine düşünmenin demokrasi yolunda karşılaşılan sorunların çözümüne katkı sağlayacağını yazmıştır.⁸⁶ Bu düşünceden hareketle de "Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma" başlıklı bir yazı dizisi kaleme almıştır. 1960'lı yıllardaki Kemalist çevrelerin bir bölümü tarafından da kabul gören bir yaklaşımla Osmanlı İmparatorluğu'ndaki siyasal modernleşme sürecinde gitgide mutaassıplaşmış, içe kapanmış ilmiye sınıfının gücünün kırıldığını ve bu durumun modernleşmenin ilerleyebilmesi için elzem olduğunu belirtmiştir. Ancak aynı zamanda ilmiye sınıfı mensuplarının "padişahın ve divanın kudretini, yetkilerini sınırlama imkânları" nı kaybettiklerini ve II. Abdülhamit dönemiyle birlikte idari sistemin her türlü denetimden uzak ve tamamen keyfi uygulamalara yaslanan mutlakîyetçi bir nitelik kazandığını yazmıştır.⁸⁷ İdari mekanizmayı mutlakîyete kaymaktan koruyacak bir fren sisteminin olmaması sebebiyle II. Abdülhamit'ten sonra gelen asker ve bürokrat kökenli politikacılara da mutlakîyet yolunun açık tutulduğunu belirtmiştir.⁸⁸ Kurtuluş Savaşı ile birlikte milli irade kavramının vurgulanmasıyla ve halkın bilfiil mücadele içine çekilmesiyle imparatorluğun son dönemindeki idari sistemi kuşatan mutlakîyetçi çemberin kırılmaya çalışıldığını⁸⁹ ve Mustafa Kemal ile arkadaşlarının basiretleri ve izledikleri doğru stratejiyle bir ölçüde de kırıldığını ifade etmiştir.⁹⁰ 1924-1945 yılları arasındaki tek parti dönemini ise çok partili hayata geçişin gereklerini yerine getiren bir geçiş süreci olarak olumlu değerlendirmiştir.⁹¹ Cumhuriyet döneminde demokrasiye geçiş denemelerinden üçüncüsü olarak nitelediği 1950 genel seçimini demokratik olgunluk adına "büyük bir zafer"

⁸⁵ Dündar, Akar, *Karaoğlan*, s.57.

⁸⁶ Bülent Ecevit, "Çıkma", *Ulus*, 26 Temmuz 1957.

⁸⁷ Bülent Ecevit, "Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma II: Mutlakîyetin Başlangıcı", *Ulus*, 27 Temmuz 1957.

⁸⁸ Bülent Ecevit, "Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma III: Boşluklar", *Ulus*, 29 Temmuz 1957.

⁸⁹ Bülent Ecevit, "Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma V: Millî İradenin Harekete Geçiş", *Ulus*, 31 Temmuz 1957.

⁹⁰ Bülent Ecevit, "Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma VI: Kurtuluş Savaşı ve Kütle Demokrasisi", *Ulus*, 1 Ağustos 1957.

⁹¹ Bülent Ecevit, "Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma VIII:1924-1945", *Ulus*, 4 Ağustos 1957.

olarak yorumlamıştır. Ancak sonraki gelişmelerin Türkiye’yi demokratik bir idare tarzından uzaklaştırdığını yazmıştır.⁹² Demokratik idare tarzının yeniden çıkmaza sürüklenmesinin temel sebebini imparatorluk dönemindeki modernleşme sürecinde iktidarın denetlemesini sağlayacak kurumların henüz tesis edilememesine bağlamıştır.⁹³ Anayasaya bağlılığın tek ölçütünün “iyi niyet” olmasının kabul edilemeyeceğini vurgulamış⁹⁴ ve yargı bağımsızlığının sağlanarak yürütme gücünün Anayasayı ihlal etmesine meydan vermeyecek bir sistemin kurulmasını Türk demokrasinin gelişimi için ön şart olarak görmüştür.⁹⁵

Yurt dışında bulunduğu süreç içinde bir yandan yakın dönem Türkiye tarihi üzerine değerlendirmelerde bulunan diğer yandan da çeşitli kurslara katılan Bülent Ecevit, 1958 yılında yapılması gereken seçimlerin 27 Ekim 1957 tarihinde yapılmasının kararlaştırılması üzerine politik gelişmeleri daha yakından izlemek üzere Türkiye’ye dönmüştür. Kısa bir süre sonra da 1957 genel seçimi için CHP’den milletvekili adayı olarak aktif siyasete atılmıştır.⁹⁶

Ecevit, CHP’den milletvekili adayı olmasından sonraki ilk yazılarından birinde 1950 öncesi ve sonrasının karşılaştırmasını yapmıştır. Basın mensupları, yargı üyeleri, üniversite profesörleri ve emekçi kesimler açısından 1950 öncesinin daha olumlu bir tablo arz ettiğini vurgulamış ve 1957 yılına geldiğinde 1950 öncesi döneminin aranı hale geldiğini yazmıştır. İlk seçimlerde 1950 öncesindeki “huzura ve kişi güvenliğine” erişebilmesi ve daha ileri bir demokrasiyle kucaklaşabilmesi için CHP iktidarını ön koşul olarak kabul etmiştir.⁹⁷ Bir başka yazısında ise DP iktidarının ülkeyi iktisadi açıdan darboğaza sürüklediğini ve aynı zamanda da demokratik hak ve özgürlükleri daraltan bir politika izlediğini belirterek bütün bu gelişmeleri Mustafa Kemal Atatürk devrimine karşıt bir hamle olarak görmüştür. Hürriyeti, demokrasiyi ve kalkınmayı bir arada gerçekleştirebilecek bir kuşağın DP döneminin olumsuzluklarını ortadan kaldırdığını ifade etmiştir.⁹⁸ Yaklaşan genel seçimi “diktatörlükle demokrasi arasında” bir mücadele olarak yorumlamış ve köylü-kentli büyük çoğunluğun bu gerçeği görerek sandığa gideceğini iddia etmiştir.⁹⁹

⁹² Bülent Ecevit, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkmaz IX: Son Deneme”, *Ulus*, 5 Ağustos 1957.

⁹³ Bülent Ecevit, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkmaz X: Derdin Kaynağı”, *Ulus*, 8 Ağustos 1957.

⁹⁴ Bülent Ecevit, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkmaz XI: Anayasanın Tek Yaptırımı”, *Ulus*, 9 Ağustos 1957.

⁹⁵ Bülent Ecevit, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkmaz XII: Yargı Gücüyle İdare Arasındaki Sınır”, *Ulus*, 11 Ağustos 1957.

⁹⁶ Dündar, Akar, *Karaoğlan*, s.59.

⁹⁷ Bülent Ecevit, “CHP’nin Taahhüdü”, *Ulus*, 10 Ekim 1957.

⁹⁸ Bülent Ecevit, “Sıkıntı Uğruna Hürriyetsizlik”, *Ulus*, 14 Ekim 1957.

⁹⁹ Bülent Ecevit, “27 Ekim’in Manâsı”, *Ulus*, 23 Ekim 1957.

1957 Genel Seçimi Sonrasında Bülent Ecevit

Bülent Ecevit'in öngörüsüne mukabil 1957 genel seçimini de daha öncekilerde olduğu gibi DP kazanmıştır. Fakat DP oyları bir önceki seçimlere göre azalmıştır. DP oyların %48'ni alarak 424 milletvekiline sahip olurken CHP oyların %41'i ile 178 milletvekili çıkarmıştır. CMP ile Hürriyet Partisi (HP) ise 4'er milletvekilliği alabilmiştir.¹⁰⁰ Ecevit de CHP kontenjanından Ankara 13. sıra milletvekili olarak meclise girmiştir. Mutlak çoğunluk esasının uygulandığı seçim sistemine göre bir ilden en yüksek oyu alan parti o ilin bütün milletvekilliklerini kazanmaktaydı. Böylelikle Ecevit, son sıradan aday gösterilmesine rağmen milletvekili seçilebilmiştir. Ecevit, bu yeni görevinin yanında Ulus gazetesinde de yazmaya devam etmiştir.¹⁰¹

Şevket Süreyya Aydemir 1957 genel seçiminin sonuçları üzerine bir değerlendirmede bulunurken ortaya çıkan tabloyu İnönü ve CHP için geleceğin ümit vaat eden "*bir filizi*" DP içinde uyarı yüklü bir reaksiyon, sonun başlangıcı olarak betimlemiştir.¹⁰² Ecevit de Aydemir'in değerlendirmesiyle örtüşürmesine ortaya çıkan tablonun DP açısından "*Sahte Zafer*" olduğu iddiasında bulunmuştur. Seçimlerden alınan neticenin, DP iktidarının "*memlekette ve dünyada*" yalnızlaştığını gösteren bir veri olduğunu belirtmiştir. İktidarın seçimlere hile karıştırdığını da öne süren Ecevit, bütün kanunsuzluklara rağmen CHP'nin 178 milletvekili çıkarabilmesini önemli bir başarı göstergesi olarak görmüş ve "*bütün baskı tedbirlerine*" rağmen yurttaşların CHP'ye yöneliminin engellenemediğini yazmıştır.¹⁰³ DP'nin meclis grubuna da bir çağrı da bulunarak seçimlerdeki toplumsal tepkinin Başbakan Menderes'e yönelik olduğunu ifade etmiş, DP meclis grubunun "*Türk milletinin açığa vurduğu inkar edilmez hoşnutsuzluğu teslim edip, kendi partilerini ve gruplarını bu hoşnutsuzluğun hedefi olmaktan*" çıkarmaları için Menderes dışında bir başbakan arayışına yönelmeleri gerektiğini belirtmiş ve bunun gerçekleşmesini rejimin geleceği açısından elzem görmüştür.¹⁰⁴

1957 genel seçimi sonrasında siyasal gerilim artarak devam etmiştir. DP öncelikle 27 Aralık 1957 tarihinde bir içtüzük değişikliğine giderek muhalefet üzerindeki baskıyı arttırmıştır. Meclis içtüzüğünün değiştirilmesinden sonra iktidar ile muhalefet arasındaki uçurum daha da derinleşmeye başlamıştır. İstanbul Üniversitesi Anayasa Hukuku Profesör Hüseyin Naili Kubalı, 27

¹⁰⁰ Sina Akşin "*Siyasal Tarih 1950-1960*", *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Yay Yön: Sina Akşin, Cem Yayınları, İstanbul, 2008, s.218.

¹⁰¹ Çolak, *Bülent Ecevit Karaoğlan*, s.102.

¹⁰² Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam 1950-1964*, Cilt III, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000, s.253.

¹⁰³ Bülent Ecevit, "Sahte Zafer", *Ulus*, 30 Ekim 1957.

¹⁰⁴ Bülent Ecevit, "Rejim= Menderes", *Ulus*, 12 Kasım 1957.

Aralık kararlarını anayasaya aykırı olarak kınamıştır. Tevfik İleri ise, Kubalı'yı üniversiteyi politize etmekle suçlamıştır. Bu gelişme üzerine Kubalı 1 Şubat 1958 tarihinde açığa alınmıştır. Siyasal gerilime ek olarak ülkenin iktisadi durumu iyileşmenin aksine daha da kötüleşmiştir.¹⁰⁵ Ekonomideki sorunlara bir çözüm bulmayan Başbakan Menderes, ilk hamle olarak tekellerine zam yapmış daha sonra da dış baskılar altında 4 Ağustos 1958'de Türk parasının dış değerini üç mislinden fazla düşüren bir karara imza atmıştır. Bu ödüne karşılık Batılı devletler Türkiye için 359 milyon dolarlık bir krediyi onaylamıştır.¹⁰⁶ Bütün bu gelişmeler karşısında CHP Genel Başkanı İnönü, 10-13 Ekim 1958 tarihleri arasında toplanan CHP İstanbul İl Kongresi'nde muhalefet partilerine DP iktidarına karşı iş birliği yapma çağrısında bulunmuştur. Başbakan Menderes ise Manisa İl Kongresi'nde muhalefete karşı bir "vatan cephesi" kurulması gerektiğinden bahsetmiştir.¹⁰⁷

Bülent Ecevit içinden geçilen bu süreçte temel referanslarını Batı demokrasisinden alan bir siyasal düzenin kurulmasını Türkiye için tek çıkış yolu olarak görmüştür. Türkiye'deki siyasal sistemi Batılı parlamenter sistemlerle kıyaslayan Ecevit, "*Hür Batı ülkelerinde, yurttaşların hükümeti serbestçe tenkid edip denetleyebilecekleri, parlamentolarına her meseleyi getirebilecekleri*" bir yönetim mekanizmasının varlığına ve kişisel hürriyetlerin "*bağımsız bir adalet cihazı*" tarafından korunmasına mukabil Türkiye'nin bu imkanlardan mahrum olduğunu yazmıştır. Batılı ülkelerin bütün problemlerine, bütün sorunlarına demokratik bir zemin üzerinde çözüm aradıklarını ve hatta komünizmle mücadelelerinde demokratik bir yaklaşımı temel aldıklarını savunmuştur.¹⁰⁸ Türkiye'de ise Başbakan Menderes'in "*şahsi hakimiyetini pekiştirmek için*" parlamenter sistemin temeli olan güçler ayrılığı prensibinden hızla uzaklaştığının altını çizerek bu durumun başta ekonomi olmak üzere birçok alanda ciddi sorunlara kaynak teşkil ettiğini belirtmiştir.¹⁰⁹ Bu yazısı nedeniyle Ulus gazetesinin kapatılmasına yönelik bir davanın açılmasına neden olan Ecevit¹¹⁰ daha sonraki yazılarında da Batılı standartlarda bir demokrasi inşa edilmediği sürece "*en mükemmel iktisadi plan ve programlar*"ın istenilen sonucu veremeyeceğini ve Türkiye'nin iktisadi açıdan kalkınamayacağını ifade etmiştir.¹¹¹ DP'nin iktisadi ve siyasi açıdan liberal bir görüşe sahip olduğunu iddia

¹⁰⁵ Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*, s. 90.

¹⁰⁶ Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, s.221.

¹⁰⁷ Feroz & Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, s.231-232.

¹⁰⁸ Bülent Ecevit, "Yıkıcı Faaliyetler ve Yıkılan Demokrasimiz", *Ulus*, 31 Ocak 1958.

¹⁰⁹ Bülent Ecevit, "Uzmanlar Ne Yapsın", *Ulus*, 28 Mart 1958.

¹¹⁰ Milliyet, 18 Mayıs 1958.

¹¹¹ Bülent Ecevit, "Tedbirler Neden Yürümez", *Ulus*, 29 Mart 1958.

etmesine rağmen bütün uygulamalarında “aşırı solcu partilerin” izinden gitmediğini ifade ederek¹¹² iktidarı en hassas olduğu konu üzerinden hedef almıştır.

DP iktidarı 1959 yılıyla birlikte Türkiye’yi yönetebilme yetisini hızla kaybetmeye başlamıştır. Aralıksız devam eden ekonomik başarısızlıklar bu durumu daha da hızlandırmıştır. Ekonomik sıkıntılar büyüdükçe hükümete yönelik eleştiriler daha da sertleşmiştir.¹¹³ CHP ise yeni bir kimliğe bürünerek ekonomik ve sosyal adaletle ilgili konular yoğunlaşmıştır. 12-15 Ocak 1959 tarihleri arasında toplanan CHP’nin 14. Kurultayı kabul ettiği “İlk Hedefler Beyannamesi” ile sosyal adalet ilkesinin anayasada yer almasını istemiş, anti- demokratik yasaların kaldırılmasını talep etmiş, ikinci bir meclisin kurulmasını öngörmüş, anayasa mahkemesinin kurulmasını talep etmiş ve yargıçlar kurulunun gerekliliğine işaret etmiştir.¹¹⁴ Türk siyasal yaşamında ekonomik bunalımın tetiklediği kriz 1959 yılının ikinci yarısından itibaren daha da artmıştır. Toplumun orta ve düşük gelirli kesimlerine ek olarak büyük sanayiciler de ekonomideki plansızlıktan ve dalgalanmadan yakınmaya başlamışlardır. CHP Genel Başkanı İnönü 30 Nisan günü Ege bölgesine bir gezi düzenleyerek DP iktidarına karşı daha sert bir muhalefetin ilk izlenimlerini vermeye başlarken, gezi boyunca da istenmeyen olaylar yaşanmıştır.¹¹⁵

Ecevit bütün bu gelişmeleri hem siyasetin merkezinde yer alan bir milletvekili hem de bir gazeteci kimliğiyle izlemiştir. Her şeyden önce 1959 yılıyla birlikte DP iktidarının bir çözülme ve bir aşınma içinde olduğunu iddia etmiştir. İktidarın muhalefete karşı gittikçe sertleşen tutumunun¹¹⁶ DP’nin “yaşama gücünü yitirmiş” olmasından kaynaklandığını savunmuş ve Türkiye’nin ihtiyaç duyduğu dinamizmi karşılama potansiyelinden uzak olduğunu yazmıştır.¹¹⁷ DP’nin iktisadi sorunları toplumsal sonuçları ile bir arada ele alan planlı bir kalkınma modelini benimsemedikçe hızla artan nüfusu tatmin edebilecek bir endüstriyi kuramayacağını ifade etmiştir. İktidarın yaklaşımıyla ülkenin siyasal ve sosyo- ekonomik sorunlarının çözülmeceği gibi¹¹⁸ aksine her alanda bunalımın daha da derinleşeceğini dile getirmiştir. Son yıllarda cumhuriyetin demokratik niteliğinin daha hızlı aşındığını ve ülkedeki siyasal sistemin doğu toplumlarında görünen “güdümlü demokrasi”leri çağrıştırmaya başladığını belirten Ecevit, bu gidişatın durdurulabilmesi için “İlk Hedefler

¹¹² Bülent Ecevit, “Yönsüzlük ve Kalkınma”, *Ulus*, 20 Mayıs 1958.

¹¹³ Emre Kongar, *21. Yüzyılda Türkiye, 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2016, s.154.

¹¹⁴ Tefik Çavdar, “Cumhuriyet Halk Partisi (1950-1980)”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s.2029.

¹¹⁵ Cem Eroğlu, “Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-71”, *Geçiş Sürecinde Türkiye*, s.132.

¹¹⁶ Bülent Ecevit, “Düşüş”, *Ulus*, 26 Ağustos 1959

¹¹⁷ Bülent Ecevit, “Yaşlanan DP”, *Ulus*, 8 Ağustos 1959.

¹¹⁸ Bülent Ecevit, “Çıkmaz”, *Ulus*, 13 Ağustos 1959.

Beyannamesi” nin pratiğe dökülmesi gerektiğini savunmuştur.¹¹⁹ Bu değerlendirilmesinin toplumun geniş bir kesimi tarafından paylaşıldığını vurgulayabilmek için DP’nin “*Meclis içinde çoğunluk, Meclis dışında azınlık*” olduğunu yazmıştır.¹²⁰ İktidarın oylarındaki erimenin ciddiyetini, “*Ege’nin Malatya*” olarak nitelenen muhalif yerleşim yerlerinin 1957 yılından itibaren hızla çoğaldığını belirterek göstermeye çalışmıştır.¹²¹

Başbakan Menderes 12 Ocak 1960 tarihli bir radyo konuşmasında seçimler için henüz bir karar verilmediğini ifade etmiştir. Ecevit hem Menderes’in bu açıklaması hem de CHP Genel Başkanı İnönü’nün Bilecik’te seçimler hakkında konuşması üzerine¹²² olsa gerek 1960 yılının ilk aylarıyla birlikte Ulus gazetesindeki köşesinden ısrarla seçimlerin öne alınması konusunu işlemeye başlamıştır. Ecevit, ülkedeki siyasal atmosferin olağanüstü bir biçimde gerildiğine dikkatleri çekerek iktidarının ülkeyi yönetme gücünün kalmadığını belirtmiş ve bir an önce seçimlere gidilmesi gerektiğini aksi takdirde gidişatın sonunun “*faciayla bitebileceğini*” yazmıştır.¹²³ Başbakan Menderes’in bir konuşmasında Vatan Cephesinin kuruluşunu ‘*Büyük milletimizin seçimler yolundan kendi iradesini memlekette hâkim kılmasının yanında, şartlar başka bir yoldan da Türk milletinin işlere el koyması lüzumunu şiddetle hissettiriyordu*’ sözleriyle açıklamasını eleştirerek bu sözlerin anlamının “*hiç seçim yapmamak*” olarak da yorumlanabileceğini ifade etmiş ve bunun yanlışlığına değinerek erken seçim isteğini tekrarlamıştır.¹²⁴

Erken seçim tartışmalarının devam ettiği günlerde DP iktidarı muhalefeti yasalara aykırı bir kampanyaya girmekle ve ihtilali haklı göstermeye çalışmakla suçlamaya başlamıştır. CHP Genel Başkanı İnönü’nün Kayseri gezisi ilk defa asker kullanılarak engellenmek istenmiştir. Gerilimin doruğa ulaşması ise iktidar partisinin 12 Nisan 1960’ta CHP ve genel olarak da bütün muhalefet hakkında meclis soruşturması kararı almasıyla yaşanmıştır. Bu karardan altı gün sonra 15 DP milletvekilinden oluşan bir soruşturma komisyonu kurulmuştur. 27 Nisan 1960 tarihinde ise soruşturma komisyonunun yetkilerini düzenleyen bir yasa kabul edilmiştir. Buna göre komisyon üyeleri savcılar, sulh ve sorgu hakimlerinin, adli ve askeri bütün mercilerin yetkileriyle kuşatılmıştır. Bunun üzerine İstanbul ve Ankara’da yasayı protesto eden geniş

¹¹⁹ Bülent Ecevit, “Cumhuriyet ve İlk Hedefler”, *Ulus*, 29 Ekim 1959.

¹²⁰ Bülent Ecevit, “Meclise Dönün”, *Ulus*, 27 Eylül 1959.

¹²¹ Bülent Ecevit, “Egenin Malatyalı”, *Ulus*, 2 Ocak 1960.

¹²² Feroz & Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, s.256.

¹²³ Bülent Ecevit, “İktidar Süresine Gücü Yetmeyen DP”, *Ulus*, 11 Şubat 1960.

¹²⁴ Bülent Ecevit, “Seçim veya Vatan Cephesi”, *Ulus*, 23 Şubat 1960.

katılımlı gösteriler başlamıştır. Bu ortam içinde 27 Mayıs 1960 darbesi gerçekleşmiştir.¹²⁵

Darbeye giden süreçteki yazılarında Ecevit, DP iktidarı ile muhalefet arasındaki havanın iyice kötüleşmesini yorumlarken siyasal iktidarın ilk yapılacak olan seçimleri kaybedeceğini açık seçik görmesi üzerine seçimlere muhalefet partileri olmaksızın gidebilmenin yollarını aramaya başladığını yazmıştır. DP yöneticilerin gerçekleşecek ilk genel seçimi muhalefeti bütünüyle tasfiye ettikten sonra yapmayı planladığını iddia etmiştir. Böyle bir girişimin ise faturasının Türkiye için çok ağır olacağı uyarısında bulunarak iktidarın erken seçime zorlanması gerektiğini bir defa daha vurgulamıştır.¹²⁶ DP iktidarının muhalefeti illegal olmakla itham etmesini ise CHP'nin bütün faaliyetlerinin yasal sınırlar içinde gerçekleştiğini belirtmiş ve söz konusu suçlamada bulunanları ise yasalara uymayan “*gayri meşru*” bir partizan hareketi olarak tanımlamıştır. CHP'nin yasa dışı bir oluşum gibi gösterilerek bütünüyle siyasal sistemin dışında bırakılması durumunda ise Türk siyasetinin şiddetli bir felaket (catastrophe) ile karşı karşıya kalacağını öne sürmüştür.¹²⁷ Bu yaklaşımdan hareket eden Ecevit, 27 Mayıs 1960 günü gerçekleşen askeri darbeyi, siyasal yaşamı kaos ortamına doğru sürükleyen bir süreci önleyen bir dinamik olarak olumlu karşılamıştır. Orduya ilerici bir misyon yükleyen Ecevit'e göre ordu; “*hürriyet ve demokrasi ülküsünün*” kapanmak üzere olan yolunu açmıştır.¹²⁸

Sonuç

Türk siyasetinde ve düşüncesinde derin izler bırakan ve de aydın- siyasetçi kuşağının önemli bir temsilcisi olan Bülent Ecevit gerek gazetecilik mesleğine gerekse de aktif siyaset hayatına DP iktidarının siyasal alanı otoriter bir eğilimle şekillendirmeye çalışmasına itiraz ederek başlamıştır. Bu kapsamda 14 Mayıs 1950 genel seçimiyle başlayan sürecin devamında kişisel bir idare tarzının giderek belirginleştiğini, toplumcu demokratik ve sosyal adaleti gözetmesi gereken hukuk devletinin esas prensiplerine ve temel hak ve özgürlüklere karşı bir siyasal düzenin kurulduğunu iddia etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ağır ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmasını demokratik geleneğin yeterince güçlenmeyerek aksine gittikçe örselenmesine bağlamıştır. Siyasi ve iktisadi yönleriyle ortaya çıkan bu tablonun; demokrasiyi, hukuk üstünlü-

¹²⁵ Cem Eroğlu, “Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-71”, *Geçiş Sürecinde Türkiye*, s.134.

¹²⁶ Bülent Ecevit, “Tedbirler ve Ötesi”, *Ulus*, 12 Nisan 1960.

¹²⁷ Bülent Ecevit, “CHP Yer Altına Sığmaz”, *Ulus*, 8 Nisan 1960.

¹²⁸ Bülent Ecevit, “Günaydın”, *Ulus*, 27 Mayıs 1960.

ğünü, sosyal adaleti ve iktisadi bağımsızlığı gözeten modern bir devletin kurulması amaçlayan Atatürk devrimlerine karşı bir gidişatı da tasvir ettiğini vurgulamıştır.

Bülent Ecevit, seçim yoluyla yaşanacak bir değişimin sonunda kuvvetler ayrılığını temel alan, hukukun üstünlüğüne, temel hak ve özgürlüklere, şeffaf ve katılımcı bir anlayışa dayalı parlamenter bir sistemin kurulmasını Türkiye'yi bunalımdan çıkaracak bir yol olarak görmüştür. DP iktidarının anti-demokratik siyaset anlayışına karşı öne sürdüğü çözüm yollarının 1961 Anayasasının temel değerlerine de yansıdığını söylemek mümkündür. İktidarın seçimle değişmesi yönünde ısrarcı olan Ecevit, 1959 yılıyla birlikte seçimle gitmeyi kabul etmeyen bir anlayışın belirginleşmeye başladığı düşüncesini vurgulamış ve bu görüşten hareketle de 27 Mayıs 1960 askeri darbesini ilerici bir hamle olarak görmüştür.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

BCA 30-1-0-0/ 12-75-1.

BCA 30-1-0-0/ 13-76-5.

BCA 30-18-1-2/ 124-81-15.

BCA 30-1-0-0/51-309-7.

Resmî Yayınlar

Kanunlar Dergisi, Cilt: 33. No: 8516.

Resmî Gazete, 11 Aralık 1951, S.7979.

Resmî Gazete, 16 Aralık 1953, S. 8584.

Resmî Gazete, 4 Şubat 1954, S. 8625.

Resmî Gazete, 17 Mart 1954, S. 8660.

Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet

Halkçı

Son Havadis

Ulus

Yeni Ulus

Kitap ve Makaleler

Ahmad, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*, Hil Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2010.

Ahmad, Feroz, “Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Siyasal Gelişmeleri” *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.7, İletişim Yayınları, İstanbul, 1987.

Ahmad, Feroz & Bedia Turgay, *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, Kırmızı Kedi, İstanbul, 2021.

Aydemir, Şevket Süreyya, *Menderes’in Dramı*, Remzi Kitabevi, 16. Basım, İstanbul, 2015.

Aydemir, Şevket, Süreyya, *İkinci Adam 1950-1964*, Cilt III, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.

Akşin, Sina, “*Siyasal Tarih 1950-1960*”, *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Yay Yön: Sina Akşin, Cem Yayınları, İstanbul, 2008.

- Baban, Cihad, *Politika Galerisi, Büstler ve Portreler*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1970.
- Belli, Orhan Şemsi, *Çocukluğundan Liderliğine Kadar Bülent Ecevit*, Ak Kitabevi, İstanbul.
- Bila, Hikmet, *CHP 1919-1999*, Doğan Kitap, 2. Baskı, İstanbul, 1999.
- Boratav, Korkut, “İktisat Tarihi” *Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Yay Yön: Sina Akşin Cem Yayınları, İstanbul, 2008.
- Çavdar, Tevfik, “*Cumhuriyet Halk Partisi (1950-1980)*“, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983.
- Çavdar, Tevfik, “Demokrat Parti”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul, 1987.
- Çavdar, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze*, İmge Kitabevi, 5. Baskı, Ankara, 2013.
- Çolak, Mustafa, *Bülent Ecevit Karaoğlan*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020.
- Duverger, Maurice, *Siyasi Partiler*, Bilgi Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 1993.
- Dündar, Can, Rıdvan Akar, *Karaoğlan*, Can Yayınları, İstanbul, 2015.
- Ecevit, Bülent, “İnkılâplar ve Dış Siyaset”, *Pazar Postası*, 12 Ağustos 1951.
- Ecevit, Bülent, “Devrimler Türkiye’inde: Dün ve Yarın”, *Ulus*, 19 Aralık 1952.
- Ecevit, Bülent, “Demokrasi ve Cesaret”, *Son Havadis*, 24 Şubat 1953.
- Ecevit, Bülent, “Gençlik ve Demokrasi”, *Ulus*, 20 Temmuz 1953.
- Ecevit, Bülent, “Bizim Başbakanımız Diktatör Olamaz”, *Ulus*, 31 Temmuz 1953.
- Ecevit, Bülent, “Demokrasi de Vatandaşlık Vazifeleri”, *Yeni Ulus*, 14 Ocak 1954.
- Ecevit, Bülent, “Radyo Boykotu”, *Yeni Ulus*, 15 Ocak 1954.
- Ecevit, Bülent, “Armut, Piş”, *Yeni Ulus*, 13 Şubat 1954.
- Ecevit, Bülent, “Bana mı Kaldı”, *Yeni Ulus*, 28 Şubat 1954.
- Ecevit, Bülent, “Köy Enstitüleri Neden Tarihe Karıştı”, *Yeni Ulus*, 31 Ocak 1954.
- Ecevit, Bülent, “Politika Dışı Çoğunlukla Demokrasi”, *Yeni Ulus*, 2 Mart 1954.
- Ecevit, Bülent, “Yabancılarla Hazırlatılan Kanun”, *Yeni Ulus*, 26 Ocak 1954.
- Ecevit, Bülent, “Kanunî Devrine Doğru Terakkî”, *Yeni Ulus*, 27 Nisan 1954.
- Ecevit, Bülent, “Basit Bir Ekonomi Anlayışı”, *Yeni Ulus*, 24 Nisan 1954.
- Ecevit, Bülent, “Halktan Doğacak Altı Ok”, *Yeni Ulus*, 5 Mayıs 1954.
- Ecevit, Bülent, “İki İhtimal”, *Yeni Ulus*, 21 Mayıs 1954.
- Ecevit, Bülent, “Biz İnkılâpların Bekçisiyiz”, *Yeni Ulus*, 29 Temmuz 1954.

- Ecevit, Bülent, “Karanlıklar İçinde Bir Işık”, *Yeni Ulus*, 1 Ağustos 1954.
- Ecevit, Bülent, “Yeni Devletçilik”, *Yeni Ulus*, 11 Mayıs 1954.
- Ecevit, Bülent, “Dünü Aratacak Yarın”, *Yeni Ulus*, 14 Haziran 1954.
- Ecevit, Bülent, “İrtica Karşısında C.M.P nin Tutumu”, *Ulus*, 14 Temmuz 1955.
- Ecevit, Bülent, “Bizim Anlayamayacağımız Bir Mantık”, *Halkçı*, 7 Nisan 1955.
- Ecevit, Bülent, “Yeşil Cüppeli Cumhuriyet Çocukları”, *Halkçı*, 24 Nisan 1955.
- Ecevit, Bülent, “Esrar ve Demokrasi”, *Ulus*, 15 Haziran 1955.
- Ecevit, Bülent, “Millî Mücadele Ruhu”, *Halkçı*, 3 Mayıs 1955.
- Ecevit, Bülent, “Egemenlik Mücadelesi”, *Ulus*, 25 Ağustos 1955.
- Ecevit, Bülent, “Gençliğe Çağrı”, *Ulus*, 13 Haziran 1955.
- Ecevit, Bülent, “Mukaddes İhtiyatsızlık”, *Ulus*, 14 Haziran 1955.
- Ecevit, Bülent, “İktisadi Sömürge Nasıl Olunur”, *Ulus*, 21 Temmuz 1955.
- Ecevit, Bülent, “Hükümetin Siyaseti”, *Ulus*, 2 Temmuz 1955.
- Ecevit, Bülent, “Sıkıntılı Günlerde Halkın Davranışı”, *Ulus*, 27 Haziran 1955.
- Ecevit, Bülent, “6 Eylül Neden Oldu”, *Ulus*, 12 Eylül 1955.
- Ecevit, Bülent, “McCarthy Kadar Olabilseler”, *Ulus*, 19 Ocak 1956.
- Ecevit, Bülent, “Başbakan ve Komünizm”, *Ulus*, 14 Nisan 1956.
- Ecevit, Bülent, “Demirperde Gerisini Geride Bırakıyoruz”, *Ulus*, 5 Haziran 1956.
- Ecevit, Bülent, “DP için Çıkar Yol”, *Ulus*, 26 Nisan 1956.
- Ecevit, Bülent, “XII. Kurultay”, *Ulus*, 21 Mayıs 1956.
- Ecevit, Bülent, “Ekmek ve Demokrasi”, *Ulus*, 27 Mayıs 1956.
- Ecevit, Bülent, “Çıkmaz”, *Ulus*, 26 Temmuz 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkmaz II: Mutlakîyetin Başlangıcı”, *Ulus*, 27 Temmuz 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkmaz III: Boşluklar”, *Ulus*, 29 Temmuz 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkmaz V: Millî İradenin Harekete Geçişi”, *Ulus*, 31 Temmuz 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkmaz VI: Kurtuluş Savaşı ve Kütle Demokrasisi”, *Ulus*, 1 Ağustos 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkmaz VIII:1924-1945”, *Ulus*, 4 Ağustos 1957.

- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma IX: Son Deneme”, *Ulus*, 5 Ağustos 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma X: Derdin Kaynağı”, *Ulus*, 8 Ağustos 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma XI: Anayasanın Tek Yaptırımı”, *Ulus*, 9 Ağustos 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma XII: Yargı Gücüyle İdare Arasındaki Sınır”, *Ulus*, 11 Ağustos 1957.
- Ecevit, Bülent, “CHP’nin Taahhüdü”, *Ulus*, 10 Ekim 1957.
- Ecevit, Bülent, “Sıkıntı Uğruna Hürriyetsizlik”, *Ulus*, 14 Ekim 1957.
- Ecevit, Bülent, “27 Ekim’in Manâsı”, *Ulus*, 23 Ekim 1957.
- Ecevit, Bülent, “McCarthy Kadar Olabilseler”, *Ulus*, 19 Ocak 1956.
- Ecevit, Bülent, “Başbakan ve Komünizm”, *Ulus*, 14 Nisan 1956.
- Ecevit, Bülent, “Demirperde Gerisini Geride Bırakıyoruz”, *Ulus*, 5 Haziran 1956.
- Ecevit, Bülent, “DP için Çıkar Yol”, *Ulus*, 26 Nisan 1956.
- Ecevit, Bülent, “XII. Kurultay”, *Ulus*, 21 Mayıs 1956.
- Ecevit, Bülent, “Ekmek ve Demokrasi”, *Ulus*, 27 Mayıs 1956.
- Ecevit, Bülent, “Çıkma”, *Ulus*, 26 Temmuz 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma II: Mutlakîyetin Başlangıcı”, *Ulus*, 27 Temmuz 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma III: Boşluklar”, *Ulus*, 29 Temmuz 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma V: Milli İradenin Harekete Geçişi”, *Ulus*, 31 Temmuz 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma VI: Kurtuluş Savaşı ve Kütle Demokrasisi”, *Ulus*, 1 Ağustos 1957.
- Ecevit, Bülent “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma VIII:1924-1945”, *Ulus*, 4 Ağustos 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma IX: Son Deneme”, *Ulus*, 5 Ağustos 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma X: Derdin Kaynağı”, *Ulus*, 8 Ağustos 1957.
- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkma XI: Anayasanın Tek Yaptırımı”, *Ulus*, 9 Ağustos 1957.

- Ecevit, Bülent, “Siyasal Gelişmemizdeki Çıkmaz XII: Yargı Gücüyle İdare Arasındaki Sınır”, *Ulus*, 11 Ağustos 1957.
- Ecevit, Bülent, “CHP’nin Taahhüdü”, *Ulus*, 10 Ekim 1957.
- Ecevit, Bülent, “Sıkıntı Uğruna Hürriyetsizlik”, *Ulus*, 14 Ekim 1957.
- Ecevit, Bülent, “27 Ekim’in Manâsı”, *Ulus*, 23 Ekim 1957.
- Ecevit, Bülent, “Sahte Zafer”, *Ulus*, 30 Ekim 1957.
- Ecevit, Bülent, “Rejim= Menderes”, *Ulus*, 12 Kasım 1957.
- Ecevit, Bülent, “Yıkıcı Faaliyetler ve Yıkılan Demokrasimiz”, *Ulus*, 31 Ocak 1958.
- Ecevit, Bülent, “Uzmanlar Ne Yapsın”, *Ulus*, 28 Mart 1958.
- Ecevit, Bülent, “Tedbirler Neden Yürümez”, *Ulus*, 29 Mart 1958.
- Ecevit, Bülent, “Yönsüzlük ve Kalkınma”, *Ulus*, 20 Mayıs 1958.
- Ecevit, Bülent, “Düşüş”, *Ulus*, 26 Ağustos 1959
- Ecevit, Bülent, “Yaşlanan DP”, *Ulus*, 8 Ağustos 1959.
- Ecevit, Bülent, “Çıkmaz”, *Ulus*, 13 Ağustos 1959.
- Ecevit, Bülent, “Cumhuriyet ve İlk Hedefler”, *Ulus*, 29 Ekim 1959.
- Ecevit, Bülent, “Meclise Dönün”, *Ulus*, 27 Eylül 1959.
- Ecevit, Bülent, “İktidar Süresine Gücü Yetmeyen DP”, *Ulus*, 11 Şubat 1960.
- Ecevit, Bülent, “Seçim veya Vatan Cephesi”, *Ulus*, 23 Şubat 1960.
- Ecevit, Bülent, “Tedbirler ve Ötesi”, *Ulus*, 12 Nisan 1960.
- Ecevit, Bülent, “CHP Yer Altına Sığmaz”, *Ulus*, 8 Nisan 1960.
- Ecevit, Bülent, “Günaydın”, *Ulus*, 27 Mayıs 1960.
- Erdem, Tarhan, “CHP’de Parti İçi Mücadelede “Kemalizm” ve “Devrimler” Tartışmaları Üzerine”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce- Kemalizm*, Cilt: 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.
- Eroğlu, Cem, “Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-71”, *Geçiş Sürecinde Türkiye*, Der: İrvin C. Schick, E. Ahmet Tonak, Beşinci Baskı, Belge Yayınları, İstanbul, 2006.
- Eroğlu, Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, 4. Baskı, Ankara, 2003.
- Heper, Metin, *Türkiye’nin Siyasal Hayatı*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.
- Kayalı, Kurtuluş, *Türk Kültür Dünyasından Portreler*, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2014

- Koloğlu, Orhan, *Kim Bu Ecevit*, Boyut Kitapları, İstanbul, 2001.
- Kongar, Emre, *21. Yüzyılda Türkiye, 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Remzi Kitabevi*, İstanbul, 2016.
- Öymen, Altan, *Değişim Yılları*, Doğan Kitap, 11. Baskı, İstanbul, 2018.
- Öymen, Altan, *Öfkeli Yıllar*, Doğan Kitap, 12. Baskı, İstanbul, 2018.
- Sağlamer, Kayhan, *Ecevit Olayı Bir Başbakanın Doğuşu*, Belge Yayınları, Ankara, 1974.
- Tachau, Frank, "Bülent Ecevit", *Türkiye'de Liderler ve Demokrasi*, Ed: Metin Heper, Sabri Sayarı, Çev: Zuhâl Bilgin, Kitapyayınevi, İstanbul, 2008.
- Toker, Metin, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları- DP'nin Altın Yılları 1950-1954*, Bilgi Yayınevi, 2. Basım, Ankara, 1991.
- Toker, Metin, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları DP Yokuş Aşağı 1954-1957*, Bilgi Yayınevi.
- Toker, Metin, *İsmet Paşayla 10 Yıl 1954-1957*, Cilt: 1, Akis Yayınları, Ankara, 1966.
- Tunçay, Mete, "Siyasal Hayat- Siyasal Gelişmenin Evreleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.7, İletişim Yayınları, İstanbul, 1987, s.1979.
- Turan, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (14 Mayıs 1950- 27 Mayıs 1960)*, 4. Kitap 2. Bölüm, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.
- Uyar, Hakkı, *Demokrat Parti İktidarında CHP 1950-1960*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017.